

УДК 159.938.3:378.015.311

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2020-2-19>

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Якимчук Борис Андрійович,

кандидат психологічних наук, доцент,

професор кафедри психології

факультету соціальної та психологічної освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Boris18667@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3303-6478>

Мета. У статті поставлено за мету визначити поняття «творчість» як акт діяльності із творення нового продукту, розглянувши аспект динамічної трансформації уявлення про творчість як активного процесу освоєння молоді людиною новітньої дійсності. Доведено здатність швидко сприймати та відповідним чином реагувати на динамічно змінювані впливи як одну із ключових передумов сучасної творчої особистості.

Методи. За допомогою описового методу досліджено сучасні підходи до дефініції творчості. Методом компаративного аналізу описано процеси творчої діяльності у розрізі актуальних трансформацій інформаційно-комунікаційного простору; зокрема, розглянуто вплив сучасних інформаційно-комунікаційних технологій на розгортання творчого потенціалу особистості. Методом системно-структурного аналізу у цьому контексті відзначено тезу про те, що будь-який продукт творчої діяльності залежно від цілей та механізмів його реалізації має певний масштаб репрезентації та смислової наповненості. Здійснено опис творчого акту як мотиваційно забарвленого діяння.

Результати. Виокремлено процесуальний, атрибутивний, особистісний та середовищний аспекти творчої діяльності та описано їх специфічні властивості. Розглянуто суб'єктивні та об'єктивні умови розгортання акту творчої діяльності. Описано компоненти та динаміку розвитку творчого мислення у процесі творення творчого продукту. Визначено основні потенційні можливості трансформації творчості як акту інноваційної діяльності у сучасному середовищі. Зокрема, зазначено, що творчість, викликана задіяністю особистості у процесі цифрової переробки інформації, є результатом кількісного досягнення молоді людиною значного різноманіття інформаційно-комунікаційних та знанневих впливів, що вона засвоює та трансформує. Відзначено роль закладів вищої освіти у становленні нового типу особистісно та творчо розвиненого суб'єкта учіння.

Висновки. Показано первинні можливості до творчої реалізації особистості сучасної молоді людини в умовах сьогодення. Підсумовано, що продуктивна установка на трансформацію навколишньої дійсності, розширення умов пізнання та саморозвитку та активне включення у динамічні процеси з творення нового продукту є визначальними критеріями становлення та професійно-особистісної реалізації для молоді в умовах сьогодення.

Ключові слова: *творчість, творчий продукт, творча діяльність, творчий потенціал, творчий розвиток молоді, стимулювання творчості, інформатизація творчості, соціальні практики творчості.*

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF DEVELOPMENT OF PERSONALITY'S CREATIVE ACTIVITIES

Yakymchuk Borys Andriiovych,

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,

Professor at the Department of Psychology

of the Faculty of Social and Psychological Education

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

Boris18667@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3303-6478>

Objective. In the article it is put by an aim to define the concept of work as the act of activity on creation of new product, considering the aspect of dynamic transformation of idea about work as an active process of mastering of the newest reality a young man. Ability quickly to perceive and properly react on dynamically changeable influences as one of key pre-conditions of modern creative personality is well-proven.

Methods. By means of descriptive method the modern going is investigational near definition of work. The method of comparative analysis is describe the processes of creative activity in the cut of actual transformations of informatively-communication space; in particular influence of modern of informatively-

communication technologies is considered on development of creative potential of personality. The method of system-structural analysis is in this context mark a thesis that any product of creative activity, depending on aims, and mechanisms of his realization, has scaled representation and semantic gap-fillingness. Description of creative act is carried out as the motivational painted act.

Results. The procedural, attributive, personality and environmental aspects of creative activity are distinguished and their specific features are described. The subjective and objective conditions of the act of creative activity are considered. The components and dynamics of creative thinking development in the process of developing a creative product are described. The main potential possibilities of transformation of creativity as an act of innovative activity in the modern environment are outlined. In particular, it is stated that creativity caused by the involvement of an individual in the processes of digital information processing is the result of quantitative comprehension by the young man of the considerable variety of information and communication, as well as knowledge influences that he or she assimilates and transforms. The role of higher educational institutions in the development of a new type of personality and creatively developed subject of learning has been noted.

Conclusions. The primary opportunities for creative realization of the personality of a modern young man in the current conditions are shown. It is concluded that the productive setting for the transformation of the surrounding reality, the expansion of the conditions of cognition and self-development and the active involvement in dynamic processes for the creation of a new product are the defining criteria for the formation and professional-personality realization for young people in the current conditions.

Key words: *creativity, creative product, creative activity, creative potential, creative development of youth, stimulation of creativity, informatization of creativity, social practices of creativity.*

Вступ

Когніція творчості є у наші дні настільки обширною, що її цілком реально можна визначити як нагально актуальну. Проблему психологічних аспектів творчості не тільки недоцільно вважати застарілою, але й навпаки, виваженою як для теоретичного осмислення, так і для практичної розробки. На порядку денному дедалі більшої актуальності набувають ґрунтовні питання – місце особистості у творчому процесі сьогодення, рівні творчої спрямованості та творчий потенціал у саморозвитку особистості.

Нині ми спостерігаємо за безпрецедентним зростанням ролі сучасних технологій у життєдіяльності індивіда. Це трансформує підхід до творчості як системної діяльності з продукування та реалізації нового продукту. Творчим продуктом стає видозмінений і привласнений продукт творчої діяльності іншого. Інтеріоризація творчого результату відбувається повсякчас та є тотальною. Критичним є і питання критеріїв авторського творчого продукту, адже сьогодні на унікальну творчість претендують будь-які оригінальні трансформації вже наявного. Постає питання зміни самого поняття творчості та його ролі стосовно соціально-психологічного розвитку особистості.

Підвищення вимог до унікальності продукту творчої діяльності відображається на молодіжному середовищі як ключовому споживачу такого типу продукту. Молода людина реалізує власний творчий потенціал переважно у професії. На нашу думку, творча діяльність є базисом будь-якого професійного розвитку; завдяки творчому

підходу відбувається шліфування умінь і навичок спеціаліста відповідно до сучасних вимог, що висуває новий спектр вимог до спрямованості навчальної діяльності у закладах освіти.

Вказані суперечності посилюють вимоги і до спрямованої фахової підготовки студентів у закладах вищої освіти, зокрема студентів гуманітарного профілювання.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

З огляду на тематику цієї статті, ми спираємося на фундаментальні праці знаних фахівців у сфері психології творчості, зокрема, розробку наукової школи психології творчості під керівництвом В. Моляко. Серед сучасних праць відзначимо ґрунтовне дисертаційне дослідження С. Шандрука «Психологічні засади розвитку професійних творчих здібностей майбутніх практичних психологів» (Шандрук, 2016), монографію О. Чуйко «Особистісне становлення суб'єктів професійної діяльності у соціономічних професіях», (Чуйко, 2013), а також науковий доробок доктора наук Н. Іванцової (Бондаренко, 1991; Іванцова, 2013).

Р. Швай відзначає, що «творчість можна розглядати як діяльність, результатом якої є продукти творчості (твори мистецтва, винаходи, способи сприйняття світу, методи діяльності), що характеризуються новизною та цінністю (естетичною, етичною, пізнавальною тощо), хоча би для особи, що творить» (Швай, 2009: 76).

На думку О. Галіна, «творча особистість – це поняття, що позначає сторону життя людини, яка систематично знаходить нові рішення в професійній діяльності та в житті» (Пономарев, 1976).

Погоджуючись із С. Шандруком (Шандрук, 2016), ми трактуємо поняття акту творчої діяльності як такого виду пізнавально-пошукової активності, коли суб'єкт не може задовольнити актуальну потребу за допомогою звичних способів її реалізації.

Мета статті – визначити сучасні чинники та аспекти творчої реалізації молодшої людини в умовах інформаційного суспільства та довести потенційні можливості щодо розвитку творчого потенціалу з урахуванням новітніх тенденцій до діджиталізації.

2. Методологія та методи

Визначивши одним із первинних завдань роботи дослідження сучасних підходів до дефініції творчості, було здійснено компаративний аналіз відповідного обсягу дефінітивів. Проведений огляд літератури дав змогу описати процеси творчої діяльності у розрізі актуальних трансформацій інформаційно-комунікаційного простору; зокрема, розглянуто вплив сучасних інформаційно-комунікаційних технологій на розгортання творчого потенціалу особистості. У цьому контексті відзначено тезу про те, що будь-який продукт творчої діяльності залежно від цілей та механізмів його реалізації має певний масштаб репрезентації та смислової наповненості, відповідно до чого описовим методом здійснено аналіз творчого акту як мотиваційно забарвленого діяння.

3. Результати та дискусії

Феномен творчості тривалий час не можна було зафіксувати в рамках точного психологічного експерименту, тому що реальна життєва ситуація не вкладається в ці рамки, завжди обмежені заданою діяльністю та заданою метою. Дотепер залишається малозрозумілим, що, власне, необхідно вивчати в цьому багатofакторному явищі, іменованому творчістю.

Творчу діяльність у широкому сенсі можна визначити як механізм розвитку, як такий вид взаємодії, що призводить до розвитку; акт творчості є тією формою, у якій втілюється механізм творчої дії. Творчість не передбачає наперед заданої регламентації та обмежувальної форми подачі; акт творчості співзвучний деякій невизначеності та полягає в самостійно провадженій активності та діяльній самоорганізації.

Залежно від теоретичного і методологічного спрямування вказані вище дослідники творчості виокремлюють різні аспекти цього явища. Серед них можна виділити такі:

- творчість як результуючий продукт діяльності (атрибутивний аспект);
- творчість як специфічна ознака психічної діяльності (процесуальний аспект);

– творчість як особистісна риса (особистісний аспект);

– творчість як наслідок впливу зовнішніх обставин (ситуативний аспект).

Атрибутивний аспект передбачає наявність певних критеріїв продукту творчої діяльності. Зазвичай ключовими критеріями є такі: продукт є, по-перше, новим, і по-друге, корисним, тобто має певну оцінювану цінність. Звісно, обрані у кожному конкретному випадку критерії є відносно умовними, адже репрезентація творчого продукту відбувається за певних історичних, культурних, соціально-економічних та інших умов, що регламентують суттєвий вплив на обидві зазначені якості творчого продукту як атрибутивного результату творчої діяльності. Цим, до речі, можна пояснити те, що багато художників не мали творчої слави за життя, а після смерті, коли трансформувалася культурна ситуація, ставали світовими знаменитостями завдяки своїм творчим продуктам.

Процесуальний аспект розуміння творчості визначає провідними деякі специфічні властивості психічних процесів, які призводять до появи творчих ідей та реалізації творчих дій. Інакше кажучи, є наперед задана схильність особистості до провадження творчої діяльності. Однак виникають питання про те, яким чином відбувається поява та розгортання творчого задуму, а також які психічні процеси стимулюють створення нового і цінного продукту.

Особистісний аспект поняття творчості також пов'язаний зі схильністю особистості до творчої діяльності, зумовленої наявністю у неї відповідних особистісних рис. Передбачається, що відповідні психічні властивості є засобом реалізації творчих досягнень індивіда. Зв'язок схильності до творчої діяльності з індивідуальними властивостями (емоційний інтелект, пізнавальна діяльність, екстраверсія, ригідність/гнучкість тощо) і психічним здоров'ям викликає питання про те, чи можна стверджувати творчо орієнтовану специфічність особистісних рис.

Ситуативний аспект у розумінні природи творчості бере до уваги передовсім стимулюючий чинник зовнішнього (стороннього) впливу на розгортання творчості. Суб'єктивні умови, що визначають психологічний контекст розвитку творчої особистості, визначаються інтелектуальною обізнаністю, мотиваційно-ціннісною системою, параметром ставлення тощо. Об'єктивні ж умови визначають зовнішній, соціально орієнтований контекст розгортання творчого процесу. До нього належать

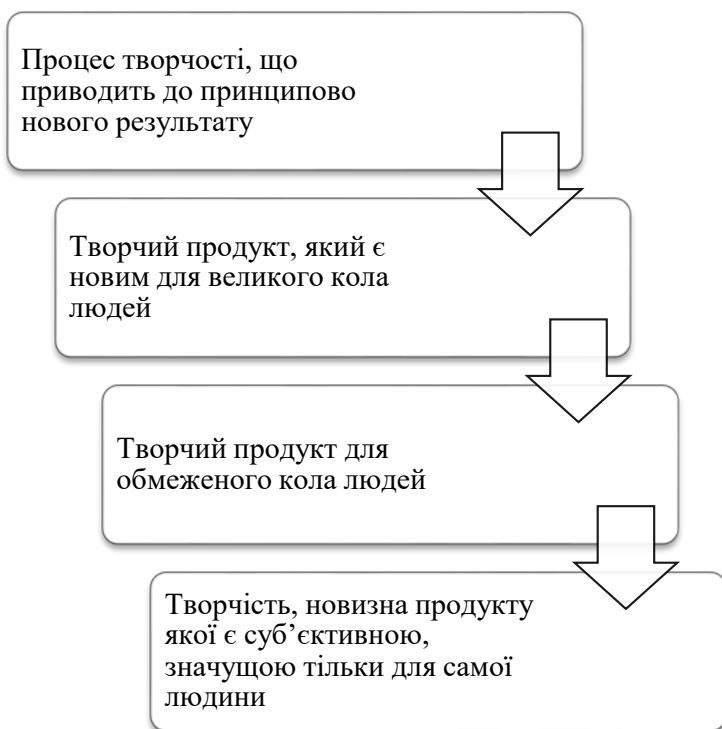

Рис. 1. Рівні творчості за масштабністю та результативністю

передовсім матеріальні цінності, історико-культурні, соціально-дозвілєві чинники, що відбиваються на перебігу та результатах творчості особистості. Як внутрішні, так і зовнішні умови можуть бути або стимуляторами, або ж навпаки, інгібіторами творчої активності.

Будь-який продукт творчої діяльності залежно від цілей та механізмів його реалізації має певний масштаб репрезентації та смислової наповненості. На рис. 1 представлено чотири основні рівні, що дають змогу оцінити показник такої значимості (за В. Дружиніним).

Як ми вже зазначали вище у статті, під творчістю розуміється передовсім створення інноваційного та корисного продукту. За рівнем *значимості* творчого результату виділяють чотири ключові рівні творчості. До першого, найвищого за значимістю, рівня творчого результату можна віднести твори світових письменників, художників, композиторів, революційні винаходи та відкриття тощо. Другий рівень творчості виражає статус (значимість) певного продукту, який теж є значущим, але для порівняно меншої кількості людей (по аналогії – відомі діячі в межах країни). На третьому рівні творчості домінуючим стає творчий результат для обмеженого кола людей, наприклад, колег по професії тощо. Четвертий рівень передбачає значимість

творчого продукту лише для кількох людей (наприклад, родинного кола) або тільки для самої особи – суб'єкта творчості.

Загальновідомо, що творчий продукт є результатом творчого мислення. Як вважає Е. де Боно (Боно, 2005), творче мислення може мати латеральний характер, тобто здійснювати обробку інформації за допомогою інтуїції та творчих здібностей. Це уможлиблює подолання пасивності творчо-мисленнєвих процесів (що проявляється у процесах підвищення чуттєвості уваги та сприйняття, пошуку альтернатив, розробок та проектування, «мозкового штурму» тощо) і є умовою для прогнозування і перетворення звичних уявлень, стереотипів, явищ у нові, нестандартні, оригінальні. Окрім того, суттєва відмітка Т. Б'юзена про те, що «у процесі активізації взаємодії лівої та правої півкуль мозку синергетично виробляється нова інформація, котра набуває ще більшої інтелектуальної і творчої потужності» (Б'юзен, 2004: 23).

Значна заслуга у вивченні таких передумов творчості, як спонтанності та креативності, належить Я. Морено. Дослідник постулює, що основним рушієм творчого процесу є така риса особистості, як спонтанність. Спонтанність провокує більшу сприйнятливості; завдяки їй посилюється готовність сприймати новий контент і впроваджувати засоби розширення поведінкового репертуару, відповідно, йдеться про сприяння внутрішньому творчому зростанню.

О. Гіршон розглядає поняття «усвідомлена спонтанність» (Б'юзен, 2004: 23). На його думку, спонтанність вирізняється довірою до себе, своїх почуттів, реакцій, а усвідомленість – рефлексією, неупередженістю, повнотою сприйняття й відсутністю «фільтрів» у сприйнятті. Застосування технік імпровізації дає змогу поєднувати несумісні навички, знаходити більшу цілісність і повноту самовираження (Б'юзен, 2004: 23).

Характеризуючи сучасну молодь у цьому контексті, доцільно згадати термін “open-minded person” (мовиться про відкрите мислення як високу сприйнятливості особистості) як один із визначальників ставлення молоді до людини до навколишнього світу та його інформаційних потоків. Здатність швидко сприймати та відповідним чином реагувати на динамічно змінювані впливи – ось одна із ключових передумов сучасної творчої особистості.

Діджиталізація освіти як один із сучасних підходів до побудови навчального процесу передбачає активне використання цифрових технологій у повсякденній діяльності, що провокує їх активне засилля і в навчальній роботі. Творчість, викликана задіяністю особистості у процесі цифрової переробки інформації, є результатом перш за все кількісного осягнення молоддю людиною значного різноманіття інформаційно-комунікаційних та знанневих впливів, що вона засвоює та трансформує. Погодимось з О. Жерновниковою, що «навіть за скептичного ставлення до подібних новацій більшість фахівців у галузі освіти розуміють, що зміни неминучі» (Жерновникова, 2018: 88).

Функціонування механізму творчості проходить, за Я. Пономарьовим (Пономарев, 1976), кілька фаз (рис. 2).

Серед основних перешкод, які можуть супроводжувати творчу діяльність, можна визначити високу тривожність та психологічну інерцію, коли ігнорується можливість для вироблення нового розуміння проблеми. Як відомо, особа підшукує такі факти, які підтверджують її міркування, а не які їх спростовують. Подібна інерція поглядів заважає генерації творчих ідей.

Загалом у дослідженні творчої діяльності провідними є пізнавальна, емоційна

Рис. 2. Етапи реалізації механізмів творчої діяльності

та діяльнісна складові частини. Тріада когнітивного, емоційного та поведінкового складників у творчому розвитку особистості розкривається в певних критеріях (рис. 3).

На основі вищенаведеного виокремимо такі умови розвитку творчої особистості, як:

- рольова динаміка. Зміна ролі передбачає взяття на себе нової (інакшої) відповідальності, зміну відповідного статусу та необхідність здійснення нового вибору;
- психологічна обстановка. Передбачає створення ситуації виходу із зони комфорту, зовнішнє стимулювання до нової

когнітивний	естетична підготовленість
	загальна обізнаність
	пізнавальна освіченість
	активність у сприйнятті явищ навколишньої дійсності
емоційний	розвинена чуттєвість
	оцінювання значущості дій як першочергової
	активна потреба самореалізації
	бажання самоствердження у творчості
поведінковий	продуктивність, оригінальність, гнучкість мислення
	готовність ризикувати
	ефективність у прийнятті рішень
	поєднання цілеспрямованості і спонтанності у діях

Рис. 3. Компоненти творчого розвитку особистості

діяльності; продуктивний стрес, викликаний зовнішніми обставинами, а також специфічний мікроклімат, що забезпечується оточенням – соціально активними групами, професійним колективом, колом однодумців, спільними сімейними діями, поєднаннями близьких, колег та ін.;

– мотиваційний складник: цілеспрямоване занурення у нове середовище, продуктивна установка на результат, спрямованість на досягнення успіху; наявність конкретної пізнавальної потреби, емоційна налаштованість на здійснення нового тощо.

Мотивація творчої дії особистості як акту дослідницької діяльності зумовлена її спрямованістю на прагнення змінити: а) проблемну ситуацію; б) власне ставлення до неї. Трансформаційний вплив на акт творчості, таким чином, є двоспрямованим та динамічним. Відповідно, дослідницька поведінка як частина творчого акту стає інструментом реалізації власного творчого потенціалу на основі взаємодії із проблемною ситуацією. Основною умовою розгортання дослідницької поведінки є цілеспрямована пошукова активність як стимул до виявлення можливих рішень цієї проблемної ситуації.

Засобами стимулювання творчості нині виступають нетривіальні соціальні практики, що на перший погляд непридатні до цього: участь у бізнес-заходах та тренінгах особистісного зростання, медитативні практики, заняття фітнесом (зокрема, біг чи тривала ходьба), подорожі (і навіть тривалі поїздки у транспорті) тощо, тобто такі способи дозвілєвої діяльності, що продукують значну кількість сторонніх вражень, які безпосередньо відображаються на стимулюванні творчого потенціалу та активізації творчо орієнтованих дій. Важливими стають безпосередні чуттєві маніпуляції з об'єктом творчості, його безпосереднє перетворення.

Професійні сфери менеджменту, маркетингу тощо, як одні з популярних видів

робочої зайнятості молоді, мають на увазі творчий складник як один з провідних компонентів фахової компетентності особистості та є частиною таких професійно важливих якостей, як ініціативність, самостійність, прагнення до професійного розвитку і особистісного зростання, гнучкість, креативність, стресостійкість тощо.

Висновки

Продуктування творчості як акту цілеспрямованої діяльності – одне із провідних спрямованостей сучасної молоді людини, яка перебуває у середовищі активної глобалізації та діджиталізації. Продуктивна установка на трансформацію навколишньої дійсності, розширення умов пізнання та саморозвитку, плідне застосування власних можливостей та активне включення у динамічні процеси з творення нового продукту – усе це є визначальними критеріями становлення та професійно-особистісної реалізації для молоді в умовах сьогодення.

Сучасна молодь є активними та діяльними учасниками процесів соціально-культурних комунікацій, за яких творчість є одним із визначальних складників. Відповідно, найбільш притаманними рисами сучасної творчої особистості є здатність швидко сприймати та відповідним чином реагувати на динамічно змінювані впливи.

Діджиталізація передбачає активне використання цифрових технологій у повсякденній діяльності, що проявляється і у творчості як акті цілеспрямованої діяльності зі створення нового. Творчість особистості як наслідок процесів цифрової переробки інформації є результатом обробки значного обсягу інформаційних стимулів та передбачає зміни інструментарію творення нового.

Перспективними у подальшому є дослідження можливостей застосування новітніх засобів упровадження творчих елементів у освітній та професійний розвиток майбутніх фахівців та вироблення нової методології діджиталізаційного спрямування, зокрема і в освітньому процесі вищої школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боно Э. Серьёзное творческое мышление / пер. с англ. Д.Я. Онацкая. Минск : Попурри, 2005. 416 с.
2. Бьюзен Т. Могущество творческого интеллекта. Минск : Попурри, 2004. 160 с.
3. Бондаренко А.Ф. Социальная психотерапия личности (психосемантический подход). Киев : КГПИИЯ, 1991. 189 с.
4. Жерновникова О.А. Діджиталізація в освіті. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 10 квітня 2018 р.). Харків, 2018. С. 88–90.
5. Іванцова Н.Б. Генеза професійної спрямованості практичного психолога : навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2013. 344 с.
6. Іванцова Н.Б. Творчі здібності студентів-психологів як вияв професійної спрямованості. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Хмельницький, 2013. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadrps_2013_3_30. 2 (дата звернення: 17.03.2019).
7. Пономарев Я.А. Психология творчества. Москва : Наука, 1976. 296 с.

8. Чуйко О.В. Особистісне становлення суб'єктів професійної діяльності у соціономічних професіях : монографія. Київ : АДЕФ Україна, 2013. 280 с.
9. Шандрюк С.К. Психологічні засади розвитку професійних творчих здібностей майбутніх практичних психологів : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07. Тернопільський нац. ун-т. Тернопіль, 2016. 458 с.
10. Швай Р. Творчість, креативність та інновація як важливі поняття сучасної педагогіки. *Вісник Львівського університету. Серія Педагогіка*. Львів, 2009. Вип. 25. Ч. 2. С. 74–81.

REFERENCES:

1. Bono, E. (2005). *Ser'joznoe tvorcheskoe myshlenie* [Serious Creative Thinking] / Trans. from English by D.Ya. Onatskaya. Minsk: Popurri [in Russian].
2. Buzen, T. (2004). *Mogushhestvo tvorcheskogo intellekta* [The Power of Creative Intelligence]. Minsk: Popurri [in Russian].
3. Bondarenko, A.F. (1991). *Social'naja psihoterapija lichnosti (psihosemanticheskij podhod)* [Social Psychotherapy of Personality (Psychosemantic Approach)]. Kiev: KGPIYa [in Russian].
4. Zhernovnikova, O.A. (2018). Didzhitalizaciya v osviti [Educational Digitalization]. *Psikhologo-pedagogichni problemi vishhoyi i serednoyi osviti v umovakh suchasnikh viklikiv: teoriya i praktika: materialy III Mizhnarodnoi naukovopraktichnoyi konferenciyi* (Kharkiv, 10 kvitnya 2018 r.). Kharkiv [in Ukrainian].
5. Ivantsova, N.B. (2013). *Geneza profesiinoi spriamovanosti praktichnoho psykholoha* [Genesis of the Professional Orientation of a Practical Psychologist]. Kyiv: Slovo Publishing House [in Ukrainian].
6. Ivantsova, N.B. (2013). Tvorchi zdibnosti studentiv-psykholohiv yak vyjav profesiinoi spriamovanosti [Creative Abilities of Students Studying Psychology as a Manifestation of Professional Orientation]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy – Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine*. Khmelnytskyi, Vol. 3. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_3_30.2 (Last accessed: 17.03.2019). [in Ukrainian].
7. Ponomarev, Ya.A. (1976). *Psihologija tvorchestva* [Psychology of Creativity]. Moscow: Nauka [in Russian].
8. Chuiko, O.V. (2013). *Osobystisne stanovlennia subiektiv profesiinoi diialnosti u sotsionomichnykh profesiakh* [Personality Formation of the Subjects of Professional Activity in Socio-Economic Professions]. Kyiv: ADEF Ukraine [in Ukrainian].
9. Shandruk, S.K. (2016). *Psykholohichni zasady rozvytku profesiinykh tvorchykh zdibnostei maibutnikh praktychnykh psykholohiv* [Psychological Foundations of the Development of Professional Creative Abilities of Future Practical Psychologists]. Thesis for Dr. of Psychology. 19.00.07. Ternopil: Ternopil Nat. Univ. [in Ukrainian].
10. Shvai, R. (2009). Tvorchist, kreatyvnist ta innovatsiia yak vazhlyvi poniattia suchasnoi pedahohiky [Creativity and Innovation as Important Concepts of Modern Pedagogy]. *Visnyk Lvivskoho un-tu. Seriya Pedahohika – Bulletin of Lviv University. Series: Pedagogy*. 25(2), 74–81 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 04.03.2020.
The article was received 04 March 2020.